

***Despre lirica Magdei Isanos– o perspectivă metafizică,
oglundire a unei conștiințe ancestrale mioritice***

*Drd. Alina Liliana COZMA
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați*

Abstract: *The serenity with which Magda Isanos accepts the end outlines an exceptional, valuable lyric. Through death, she knows life and suffering is the filter through which her creation passes, resulting in pure verses in which her soul flickers.*

Keywords: *Magda Isanos, lyric, ego.*

Reprezentant al liricii moderne, Charles Baudelaire afirmă: „Pentru a pătrunde în sufletul unui poet, trebuie să căutăm în opera sa cuvintele ce apar mai frecvent. Cuvântul ne traduce obsesia”¹³⁴ și, analizând corpusul de texte isanosciene, lectorul constată că vocabulele utilizate obsesiv sunt viață și moarte, cea din urmă constituind tema predilectă a poeziei. „Magda Isanos face parte dintre acei poeți a căror operă este rezultatul destinului lor omenesc. Gravitatea și adâncimea poeziei sale se împlinesc prin suferință, iar înțelesurile câte sunt se nasc din țipătul patetic și din liniștea înțelegerii”¹³⁵. Cu siguranță, destinul poetic al Magdei Isanos ar fi avut un alt parcurs dacă boala și suferința nu i-ar fi înghițit visurile, iar astăzi ne-am fi bucurat de o operă mult mai consistentă. Totuși, conștientizarea sfârșitului prematur determină maturizarea timpurie și acceptarea, în final, cu seninătate a alunecării în neant. Venirea pe lume înseamnă, de fapt, primul pas spre moarte, iar tânăra poetă realizează, din nefericire, nu doar că este o ființă muritoare, ci că trebuie să moară. Moartea nu mai înseamnă un concept teoretic, ci este o latură a realității, un fenomen care devine normal și, până la urmă, acceptat. Eul poetic, reflexie a tinerei basarabence, trece prin mai multe stări afective. Inițial, acesta nu acceptă dispariția: pomii, ale căror umbre nu se născuseră,/ cântau un imn pentru viață, ca niște oameni goi și frumoși ei cântau (*Pomii cei tineri*) și, fiind reprezentat de pomi, se roagă în acest sens, închinând un elogiu vieții. Comparația ilustrată în versurile citate face trimitere la doctrina biblică. Nu oricine poate cere un dar atât de prețios, viața, ci omul pur, fără de păcat, capabil să trăiască așa cum se cuvine, cum place Lui Dumnezeu. Cântecul este auzit și-un curcubeu pe deasupra tulpinelor strâmte/ cade vestind: nu moarte,

¹³⁴ Baudelaire, Charles apud Friedrich, Hugo, *Structura liricii moderne*, EPLU, 1969, București, p.43.

¹³⁵ Bădescu, Horia, *Magda Isanos. Drumul spre Eleusis*, Editura Albatros, 1975, București, p.5-6.

desigur, nu moarte,/ pomilor tineri în dimineața de marți (Pomii cei tineri).

Aceeași ipostază în care eul liric imploră să se bucure de viață este întâlnită în textul *Viață*, nu mă părăsi, al cărui prim catren începe astfel: *Viață*, nu mă părăsi în răsăritul acesta.

În sfârșit, eul poetic acceptă moartea, însă nu ca pe o dispariție totală, ci ca pe o întoarcere la început, ca pe o metamorfoză: *Și mâna mea se face grea, precum/ sunt cele care-or fi murit de-acum./ Ascult cum plouă nopțile și-aștept/ un arbore să-mi crească peste piept... (Multe chipuri)*. Pieptul, fiind un simbol al inimii, al sufletului, cel care, odată cu moartea, nu se degradează asemenea trupului, va fi substituit de către arbore. Creșterea copacului semnaleză existența ființei umane, omul continuând să persiste prin intermediul acestuia. Categorie, până la momentul tolerării acestui fenomen iminent, el trebuie să învețe, treptat, să moară: *Dumnezeu însuși sărută/ cu gura lui neagră pământul,/ ca și când cu duioșie ar spune:/ „Haideți,-nvățați-vă câte puțin să muriți...” (Noapte)*.

Inițial, omul are impresia că viața i se cuvine și că finalul este departe: *„Nimeni acolo-n moarte nu credea./ Febra venea, dansa și strălucea./ Avea instrumente ciudate-n care lovea/ și măști pe care le pune și le scotea...// O dată numai a pus masca morții/ și-a stat sfioasă sub arcada porții./ „Bravo, bravo!” am strigat toți deodată./ Moartea însă era adevărată, idee accentuată în primul vers citat, mai ales prin utilizarea pronumelui negativ.*

Se observă că moartea ia mai multe forme, tocmai pentru a duce în eroare purtătorul vieții. Mai întâi este veselă, efervescentă, strălucitoare, înflăcărată, ca mai apoi, să devină sfioasă, fiind, parcă, și ea tristă că răpește sufletele tinere. Omul, prin firea lui, nu poate accepta cu calm acest fenomen („Mă părăsești, viață.../ Lumina fuge. Unde-s minunile?/ Nu pot muri ca sălbăticiunile,/ în resemnare și pace./ Am iubit pământul./ Fiecare umbră aruncată pe el./ Zborul fiecărui porumbel./ Și cântecele pe care le șoptea vântul – Poemul femeii care iubea primăvara”), însă lirica Magdei Isanos devine o înșiruire de lecții, după cum vom putea sesiza, învățându-ne că, la urma urmei, moartea este un proces firesc.

E nefiresc pentru o tânără, aflată în floarea vârstei, să fie copleșită de gândul morții, însă după lungi momente de negare, aceasta se supune sortii: *Unii dau sânge altora-n dar./ Eu tinerețea ți-am dat-o, plină de har./ Am spus zilelor: „Nu sunteți ale mele./ Nu vă rătăciți printre vise și stele” (Rădăcina)*. Zilele nu îi aparțin, ci sunt o ofrandă de care trebuie să se bucure și să profite la maximum.

Seninătatea cu care Magda Isanos acceptă sfârșitul conturează o lirică excepțională, valoroasă. Prin moarte, ea cunoaște viața iar suferința este filtrul prin care trece creația sa, rezultând niște versuri curate în care palpăie sufletul său. Textul *La marginea cimitirului* este elocvent: *„Este la marginea cimitirului,/ lângă bunic, un loc prea potrivit,/ să-mi uit de toate și să-i țin și lui/ când*

noaptea-i lungă, iarna, de urât”. Strofa redată reamintește cititorului legătura specială pe care autoarea a avut-o cu familia, în special cu bunicul său, dar și faptul că alege să se sacrifice pentru ceilalți chiar și după ce nu va mai fi. Dacă la început refuză să-și accepte traseul existențial, în momentul de maximă ascensiune intelectuală și morală, adoptă o atitudine mioritică, idee sugerată de superlativul așa de bine, dar și de restul discursului liric: Mi-ar fi-n pământul cald așa de bine/ și trupu-n iarbă bună mi-aș preface,/ să-l pască vite pripășite și sărace/ ce-or cere și-ndurare pentru mine,// la marea judecată. Voi uita/ ce-am fost, și-mprăștiată-n forme noi/ voi pierde până și-amintirea ta.../ Legându-mi ochii prăbușiți și goi// cu veșnicia, mă voi odihni./ Și puf de pădăii m-a tămâia/ nici nu m-oi bucura, nici nu m-oi mâhni/ că-i neagră țărna de deasupra mea.// Dar ploile cu-ncetul m-or pătrunde -/ păcatele să-mi spele de pe oase -/ și-asemeni rădăcinii ce s-ascunde,/ eu presimți-voi zilele frumoase// și-oi scoate-n chip de floare, din pământ,/ obrazul tinereții de-altădată,/ să-l ardă soare și să-l bată vânt,/ voioasă să și-l prindă-n păr o fată. În vreme ce în spațiul literar lasă posterității, ca hrană, întreaga sa creație, în spațiul ființelor necuvântătoare se oferă pe sine ca hrană, transformându-și trupu-n iarbă bună. Iată că, trimițând la dogmele creștine, moartea devine somn, odihnă veșnică, poeta ilustrând raportul creat-increat preluat, probabil, de la predecesorii săi. Se constată, cu ușurință, că în universul literar isanoscian, morții îi corespunde culoarea negru, simbol al Marii Treceri, la fel ca în balada populară Miorița, unde ciobănașul moldovean este chemat la negru zăvoi, sugestie a thanatosului. După ce plânsul divin o curăță și o aduce la starea inițială, candidă, tânăra creatoare care se ascunde sub masca eului poetic, renaște, însă nu sub formă de om, ci de floare, imagine a esteticii, dar și a fragilității și a efemerității, odată cu ruperea acesteia și așezarea în părul fetei.

Ființa omenească se naște și moare, pentru a reveni pe pământ în forme noi, vegetale, în cazul Magdei Isanos: Eu mă cobor acum,/ adânc, în verzile ierburi (Testament pentru fata mea). Arborele devine, ca și în cazul liricii lui Mihai Eminescu și a lui Lucian Blaga, un axis mundi, care permite crearea unei legături între cei doi poli: viața și moartea: - Un arbore să-mi răsădiți pe mâini./ Drept în mijlocul pieptului să-l puneți cu rădăcinile,/ să pot sui către soare-n toate zilele./ Păsări să zboare-n jurul frunții mele,/ și să-nfloresc, mirată, printre stele. Copacul, înfipt chiar în centrul sufletului, va purta în sine bătăile inimii, ființa continuând să existe chiar și sub o altă formă. Dorința de viață, de veșnicie este ilustrată prin soare care, datorită luminii lui, devine formă de cunoaștere a întregii lumi. Adjectivul pronominal nehotărât toate intensifică dezideratul eului poetic.

Viața devine un impediment în receptarea veșniciei, moartea este singura cale de integrare și de cunoaștere a universului.

Omul apare pe lume cu un scop și îi este destinat timpul necesar înțelegerii creației, manifestate sub toate formele ei. Misiunea lui este de a percepe importanța întoarcerii la origini, iar viața este o oglindă a Uroborusului. Legea creștinească, conform căreia ființa omenească este făcută din țărână și tot în țărână se va întoarce este ilustrată, de asemenea, în versurile isanosciene: Ploua, ne scuturam cu toții în vânt,/ ne-ntorceam în pământ... (Toamnă).

Textul liric Lumina asta evidențiază faptul că ne vom întoarce sub o formă sau alta pe pământ, răzbind din întuneric: Da, e lumina vieții ce ni se ia,/ nu te teme, păpădie, nu tremura,/ am să-ți spun, am să-ți spun ceva: zeii nu știu, însă noi vom învia.

O metaforă recurentă a morții este oglinda, care constituie o poartă între două lumi, cea văzută și cea nevăzută: Se deschide-n oglindă o poartă/ spre nu știu ce lume moartă; și ca un clopot sună, strălucește/ iluzia care mereu pândește (Oglinzi). Instanța thanatică stă la pândă întotdeauna și atacă atunci când omul se așteaptă cel mai puțin. Poartă un vâl strălucitor, după cum constatăm din comparația făcută, tocmai pentru a nu fi recunoscută atât de ușor. Clopotul devine un instrument al morții, un element anticipator, care anunță finalul. În folclorul românesc, oglinda poate reține sufletul sau forța vitală a celui ce se reflectă în ea, de aceea, la moartea cuiva, oglinda se acoperă, ca sufletul să nu fie înlănțuit în camera mortuară, ci să poată trece lesne în Lumea de Dincolo¹³⁶. Spaima aceasta îl cuprinde și pe eul poetic isanoscian, care ține cont de superstiție și, dorind să se salveze, procedează întocmai: Foarte mulți oameni se-neacă-n oglinzi,/ femei palide, prunci suferinzi/ s-ableacă-așa și se privesc spre seară -/ puterea lor îi soare și-i omoară.// Însă noi, când intră-n odaie/ luna cuprinsă-n veștedă vâpaie,/ acoperim ciudatele oglinzi:/ suntem poezi și suntem suferinzi (Oglinzi). Moartea nu cruță pe nimeni, nici măcar pe pruncii suferinzi, iar momentul în care lovește este strategic. Aceasta acționează seara, atunci când lumina este obtuză, tocmai ca victimele să nu mai aibă nicio formă de apărare sau scăpare. Dacă vieții îi corespunde lumina, fenomenului opus îi este destinat întunericul, noaptea, luna, umbra, după cum vom putea observa în poezia Lanceput, prin ferestre deschise: O umbră prin unghere/ se furișă c-un pas tăcut, și lângă/ picioarele patului meu aștepta, nătângă,/ sufletul veșted să mi-l poată cere.

Din nefericire, Magda Isanos este conștientă că trebuie să se dizolve în marele univers, tocmai pentru a garanta veșnicia vieții, iar versurile sale reprezintă, îndeosebi prin conținut, o formă a dăinuirii ei. Neputând împiedica moartea, poeta a ales să trăiască intens fiecare moment, fiecare clipă ce închide în sine zile, luni și ani și să-și accepte, până la urmă, cu seninătate și cu

¹³⁶ *Dicționar de simboluri și motive literare*, disponibil la https://www.academia.edu/11699890/Dictionar_de_motive_si_simboluri_literare

demnitate drumul care i-a fost scris, asemenea ciobănașului moldovean care nu se opune legilor existenței, ci primește totul ca atare.

BIBLIOGRAFIE

Bădescu, Horia, *Magda Isanos. Drumul spre Eleusis*, Editura Albatros, 1975, București

Friedrich, Hugo, *Structura liricii moderne*, EPLU, 1969, București

WEBOGRAFIE

https://www.academia.edu/11699890/Dictionar_de_motive_si_simboluri_literare